

**СОЦІАЛЬНІ ПОСЛУГИ В ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ
ГРОМАДАХ
(НА ПРИКЛАДІ РАДСАДІВСЬКОЇ ОБ'ЄДНАНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ
ГРОМАДИ)**

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Правові основи соціальних послуг в об'єднаних територіальних громадах.....	7
РОЗДІЛ 2. Розвиток соціальних послуг в об'єднаних територіальних громадах.....	14
РОЗДІЛ 3. Стратегічні орієнтири удосконалення системи надання соціальних послуг в Радсадівській об'єднаній територіальній громаді.....	22
ВИСНОВКИ.....	28
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	30
ДОДАТКИ.....	32

ВСТУП

Актуальність роботи. В сучасних умовах тема соціальних послуг є актуальною у публічному просторі. Це пояснюється по-перше, тим, що в країні з'явилися нові соціальні групи, які потребують цих послуг, і яких не було в Україні раніше. Наприклад, внутрішньо переміщені особи, ветерани АТО та інші категорії, постраждалі внаслідок воєнного конфлікту на сході країни. По-друге, це реформа децентралізації, яка дала громадам нові повноваження, а разом з тим і нові зобов'язання. Зокрема, у напрямку організації якісних соціальних послуг для людей, які їх потребують, на місцевому рівні. Тому постає необхідність у обґрунтуванні заходів щодо підвищенні якості надання таких соціальних послуг в об'єднаних територіальних громадах, здійсненні ефективного контролю за їх відповідністю до визначених державних соціальних стандартів, підвищенні взаємодії органів виконавчої влади та громадськості у сфері надання відповідних соціальних послуг. Вищезазначені чинники й зумовили вибір теми дослідження та її актуальність.

Не зважаючи на актуальність дослідження системи надання соціальних послуг та їх значення для забезпечення соціально-економічних інтересів, збереження чи підвищення соціального статусу мешканців об'єднаних територіальних громадах у наукових працях їм приділено не достатньо уваги.

Метою конкурсної роботи є теоретичне та практичне обґрунтування розвитку соціальних послуг в об'єднаних територіальних громадах.

Відповідно до поставленої мети були визначені та вирішені наступні **завдання:**

- здійснити аналіз нормативно-правового забезпечення розвитку соціальних послуг;
- узагальнити наукову думку щодо поняття «соціальні послуги» та визначити їх значення у розвитку об'єднаних територіальних громад;

– проаналізувати тенденції розвитку соціальних послуг в Україні в цілому та в Радсадівській об'єднаній територіальній громаді Миколаївської області зокрема;

– визначити стратегічні орієнтири розвитку соціальних послуг в Радсадівській об'єднаній територіальній громаді.

Об'єктом дослідження є процеси розвитку соціальних послуг в Україні в цілому та в Радсадівській об'єднаній територіальній громаді Миколаївської області зокрема .

Предметом дослідження є сукупність теоретичних та практичних засад розвитку соціальних послуг в об'єднаних територіальних громадах.

Для досягнення поставленої мети в роботі використано загальнонаукові і спеціальні **методи дослідження**: метод теоретичного узагальнення і порівняння – для визначення сутності поняття соціальні послуги; порівняльний – для вивчення динаміки і структурних змін розвитку соціальних послуг в об'єднаних територіальних громадах; графічний – для обробки даних та наочного уявлення; аналізу і синтезу – для окреслення пріоритетних напрямів розвитку соціальних послуг в Радсадівській об'єднаній територіальній громаді.

Інформаційною базою роботи є Конституція України, укази Президента України, закони України, постанови Верховної Ради України, розпорядження та постанови Кабінету Міністрів України, рішення міських рад міст України, статті, наукові праці вітчизняних авторів, наукові розробки провідних наукових установ та аналітичних центрів, електронні ресурси, в тому числі офіційні вебсайти державних установ та органів місцевого самоврядування, офіційні сайт Радсадівської об'єднаної територіальної громади, результати власних досліджень автора.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в розробці теоретичних та практичних підходів щодо розвитку соціальних послуг в об'єднаних територіальних громадах. Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дістало подальшого розвитку впровадження системи соціальних послуг в об'єднаних територіальних громадах в умовах вступу в дію Закону

України «Про соціальні послуги». У роботі отримано наукові результати, які дозволили розробити практичні рекомендації щодо розвитку моделей надання соціальних послуг в Радсадівській об'єднаній територіальній громаді Миколаївської області.

Практичне значення роботи. Рекомендації авторів безпосередньо використано і впроваджено в діяльності Радсадівської об'єднаної територіальної громади, а саме: формування Центру надання соціальних послуг ; розробки Положення про його функціонування; при розробці проєкту Стратегії розвитку Радсадівської сільської об'єднаної територіальної громади на 2021-2024 рр.

Особистий внесок. Наукова робота є самостійно виконаною працею, в якій викладено авторські розробки щодо розвитку соціальних послуг в Радсадівській об'єднаній територіальній громаді. Опубліковані наукові праці містять положення, висновки і пропозиції, сформульовані особисто авторами, і відображають їх конкретний внесок у розвиток економічної науки.

Апробація роботи. Основні наукові положення результатів дослідження було опубліковано в матеріалах:

IV міжнародна науково-практична інтернет конференція «Обліково-аналітичне і фінансове забезпечення діяльності суб'єктів господарювання: національні, глобалізаційні, євроінтеграційні аспекти» (20-21 листопада, м. Миколаїв);

31 студентська науково-теоретична конференція «Участь молоді у розбудові агропромислового комплексу країни» (21 березня 2019 р., м. Миколаїв).

Публікації. Студентському науковому віснику Миколаївського національного аграрного університету. Випуск №1 (15) частина 2, 2019 (прийнято до друку).

Структура та характеристика роботи. Наукова робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури та одного додатку А.

Основний зміст роботи викладено на 27 сторінках. У тексті роботи розміщено 6 таблиць, 3 рисунки.

У першому розділі розкривається сутність соціальних послуг, їх класифікація, відмінності між адміністративними послугами, системи надання соціальних послуг, її принципи. У другому розділі розглядаються проаналізовано децентралізацію системи надання соціальних послуг в Україні. У третьому розділі визначені моделі побудови системи надання соціальних послуг в Радсадівській об'єднаній територіальній громаді Миколаївської області.

РОЗДІЛ 1

ПРАВОВІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

У науковій літературі існують різні визначення соціальних послуг. Його розглядають з точки зору соціології, юриспруденції тощо.

Соціальні послуги — комплекс правових, економічних, психологічних, освітніх, медичних, реабілітаційних та інших заходів, спрямованих на окремі соціальні групи чи індивідів, які перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги, з метою поліпшення або відтворення їх життєдіяльності, соціальної адаптації та повернення до повноцінного життя [1].

Дотримуємося думки, що соціальні послуги – це комплекс заходів, що надаються людині, яка потрапила у складні життєві обставини та не може їх подолати самостійно [2].

Соціальна послуга - допомога громадянину з метою поліпшення умов його життєдіяльності і (або) розширення його можливостей самостійно забезпечувати свої основні життєві потреби. Соціальні послуги надаються в процесі соціальної роботи. Різні види соціальних послуг можуть надаватися державними, приватними і громадськими організаціями. Соціальні послуги надаються в сфері освіти, громадського харчування, охорони здоров'я, охорони правопорядку, протипожежної безпеки, працевлаштування, усиновлення дітей, досліджень і лобювання [3].

Упродовж десяти років в системі соціального захисту населення тривають реформи і однією з найважливіших є реформа в наданні соціальних послуг, яка на відміну від інших механізмів соціального захисту (пільг, субсидій та допомог), реально може допомогти людині подолати або мінімізувати наслідки складних життєвих обставин.

17.01.2019 р. був прийнятий Закон України «Про соціальні послуги» № 2671-VIII, який вступив в дію 01.01.2020 року та визначає основні

організаційні та правові засади надання соціальних послуг, спрямованих на профілактику складних життєвих обставин, подолання або мінімізацію їх негативних наслідків, особам/сім'ям, які перебувають у складних життєвих обставинах. Згідно ст.1, п 17 цього Закону соціальні послуги - дії, спрямовані на профілактику складних життєвих обставин, подолання таких обставин або мінімізацію їх негативних наслідків для осіб/сімей, які в них перебувають. Особі/сім'ї можуть надаватися одна або одночасно декілька соціальних послуг [4].

Важливо розмежовувати соціальні та адміністративні послуги, зокрема адміністративні послуги соціального характеру.

Згідно ст. 1 Закону України «Про адміністративні послуги», №5203-VI від 06.06.2012 адміністративна послуга – результат здійснення владних повноважень суб'єктом надання адміністративних послуг за заявою фізичної або юридичної особи, спрямований на набуття, зміну чи припинення прав та/або обов'язків такої особи відповідно до закону [5]. Так, основна відмінність адміністративної та соціальної послуги полягає в тому, що результатом адміністративної послуги є певний адміністративний акт, що встановлює права та обов'язки особи. Водночас у результаті надання соціальної послуги особа отримує матеріальну допомогу та соціальне обслуговування. Адміністративні послуги також надаються у сфері соціального забезпечення. Відповідно до ч. 2 ст. 11 Закону України «Про адміністративні послуги», №5203-VI від 06.06.2012, такі послуги надаються на безоплатній основі. Слід зазначити, що вказаний Закон не дає визначення поняття «адміністративної послуги у сфері соціального захисту/забезпечення» або «адміністративної послуги соціального характеру». Однак, якщо виходити з понять «соціального захисту» та «адміністративної послуги», під таким специфічним видом адміністративних послуг варто розуміти безоплатну діяльність суб'єктів надання адміністративних послуг, спрямовану на реалізацію прав особи у соціальній сфері та задоволення її соціальних потреб (табл.1.1).

Таблиця 1.1 Різниця між поняттями «адміністративні послуги» та «соціальні послуги»

Вид послуги	Характеристика
Адміністративні послуги	Реєстрація народження, смерті, шлюбу; паспортні послуги; реєстрація нерухомості; земельні питання; реєстрація місця проживання/зняття з реєстрації; реєстрація бізнесу тощо.
Соціальні послуги	Соціальна профілактика; соціальний супровід/патронаж; представництво інтересів; консультування; догляд вдома; соціальна адаптація; натуральна допомога; соціальна робота із сім'ями, які опинилися у складних життєвих обставинах тощо
Адміністративні послуги у сфері соціального забезпечення	Видача довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи (ВПО); надання субсидій; надання державної соціальної допомоги; надання державної допомоги при народженні та усиновленні дитини, інших видів державної допомоги; встановлення статусу та видача посвідчень батькам багатодітної сім'ї та дитини з багатодітної сім'ї; встановлення статусу члена сім'ї загиблого ветерана війни; встановлення статусу ветерана війни; встановлення статусу особи з інвалідністю внаслідок війни тощо.

Основні цілі надання соціальних послуг зосереджені на рисунку 1.1.

Рисунок 1.1 – Основні цілі надання соціальних послуг

Джерело: побудовано автором за [4]

Нами визначені основні нововведення системи надання соціальних послуг, що вступили у силу з 1 січня 2020 р. (рис.1.2).

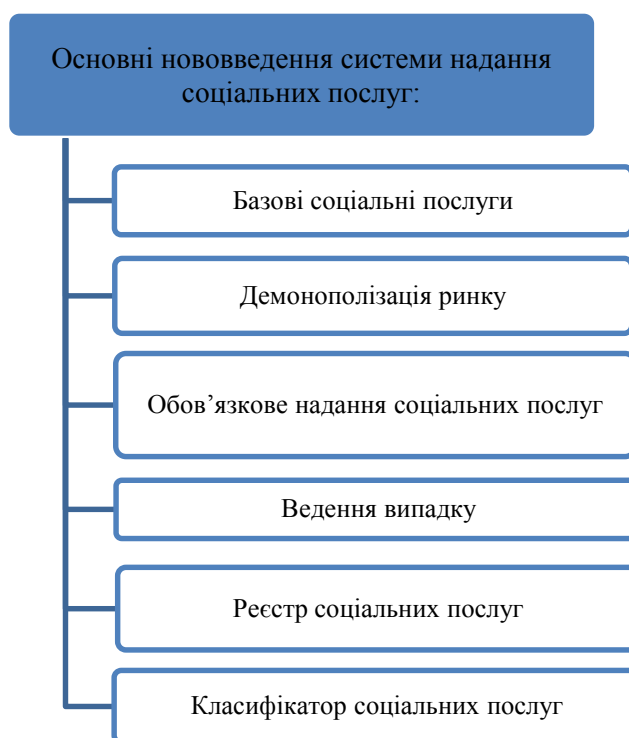

Рисунок 1.2 – Основні нововведення системи надання соціальних послуг.
У подальшому нашому дослідженні проаналізуємо їх.

Базові соціальні послуги - в кожній громаді, при наявності потреби, мають бути розвинуті такі послуги, які умовно можна поділити на такі групи:

превентивні/профілактичні: консультування, інформування, соціальна профілактика;

для осіб/сімей, що потрапили у складні життєві обставини: соціальний супровід, соціальна адаптація, соціальна інтеграція та реінтеграція, натуральна допомога, представництво інтересів, посередництво (медіація);

для осіб з інвалідністю та похилого віку: підтримане проживання, догляд вдома, фізичний супровід осіб з інвалідністю, які мають порушення опорно-рухового апарату та пересуваються на кріслах колісних, порушення зору, переклад жестовою мовою;

для дітей з інвалідністю: супровід під час інклюзивного навчання, денний догляд;

кризові послуги: екстрене (кризове) втручання; надання притулку;
для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування: догляд та виховання дітей в умовах, наближених до сімейних.

Всі ці послуги мають надаватися у громаді, максимально наближено до проживання людини, що їх потребує.

Демонополізація ринку. Законом встановлюються єдині вимоги до надавачів соціальних послуг усіх форм власності: державних, комунальних і недержавних. Визначено, що надавачі недержавного сектору можуть бути залучені шляхом соціального замовлення, державно-приватного партнерства, конкурсу соціальних проєктів, соціальних програм тощо.

Обов'язкове надання соціальних послуг. Законом передбачено, що в окремих випадках, отримувачі послуг не можуть від них відмовитись, а мають проходити індивідуальні корекційні програми:

батьки, які не виконують батьківських обов'язків;

особи, які вчинили насильство за ознакою статі, домашнє насильство чи жорстоке поводження з дітьми;

особи, до яких застосовуються заходи пробації відповідно до закону;

особи, яких судом направлено на проходження програми для кривдників;

в інших випадках, передбачених законом.

Ведення випадку – це одна з ключових технологій соціальної роботи, яка спрямована на вирішення психологічних, міжособистісних, соціальних та інших проблем через взаємодію між фахівцем з соціальної роботи та отримувачем послуги, його сім'єю чи оточенням.

Реєстр соціальних послуг, який складатиметься з розділів про надавачів соціальних послуг та про отримувачів соціальних послуг. Для надавачів внесення до Реєстру означає можливість працювати в офіційному полі і претендувати на отримання фінансування за рахунок бюджетних коштів, зокрема через механізм соціального замовлення. Щоб бути у Реєстрі, надавачі

мають відповідати критеріям діяльності, що встановлюються Кабінетом Міністрів України.

Класифікатор соціальних послуг. Згідно Закону України «Про соціальні послуги» соціальні послуги можна класифікувати за ознаками, що наведені у додатку А.

Згідно ст. 7 Закону система надання соціальних послуг - це правова основа, принципи, способи і форми надання соціальних послуг, сукупність суб'єктів, що взаємодіють на всіх етапах організації надання соціальних послуг (табл.1.3).

Таблиця 1.3 Система надання соціальних послуг

Уповноважені органи	Отримувачі соціальних послуг	Надавачі соціальних послуг
Мінсоцполітики	Отримувачі	Надавачі (державні та недержавні)
Місцеві держадміністрації	Об'єднання отримувачів	Об'єднання надавачів
Органи місцевого самоврядування (у тому числі ОТГ)		Об'єднання працівників

Джерело: побудовано автором за [4]

Як бачимо, система надання соціальних послуг складається із сукупності різних суб'єктів, що залучені у надання соціальних послуг на всіх етапах та взаємодіють між собою дотримуючись основних принципів:

- 1) профілактичний характер;
- 2) відповідність соціальних послуг потребам отримувачів;
- 3) безперервність, послідовність надання соціальних послуг та їх різноманітність;
- 4) забезпечення державних гарантій у сфері надання соціальних послуг та демонополізації на ринку соціальних послуг;
- 5) рівність прав, обов'язків та відповідальності надавачів соціальних послуг державного та недержавного секторів [4].

Система надання соціальних послуг в Україні базується на законодавчих актах, які регулюють особливості соціального захисту та надання соціальних

послуг різним категоріям громадян, а також інші закони [4-5, 10-21]. Підзаконні акти щодо різних аспектів соціальних послуг (як організації їх надання, так і змісту послуг) включають акти КМУ, накази Мінсоцполітики та інших центральних органів влади [22-25].

Незважаючи на значну кількість нормативно-правових актів, вважаємо, що для повноцінного функціонування нової редакції Закону «Про соціальні послуги» необхідним є прийняття ряд відповідних постанов Кабінету Міністрів та наказів Міністерства соціальної політики.

РОЗДІЛ 2

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

Проаналізувати тенденцію розвитку соціальних послуг в об'єднаних територіальних громадах за певний період фактично не можливо так як немає відповідних даних. Скориставшись даними сайту Децентралізація [18] проаналізуємо розвиток соціальних послуг в об'єднаних територіальних громад України станом на 10.10.2019 р. (табл.2.1).

Аналізуючи децентралізацію у сфері соціальної політики, ми маємо можливість спостерігати 24 області, які в загальній сумі мають 882 ОТГ. Найбільша кількість об'єднаних територіальних громад зареєстровано в Дніпропетровській (62), Черкаській (57) та Житомирській (55) областях. Найменша – у Харківській (19), Донецькій, Кіровоградській (11) та Закарпатській (6) областях.

Найбільша кількість спеціалістів у штатному розписі виконкомів ОТГ, до повноважень яких належить здійснення соціальної роботи, надання соціальних послуг у Житомирській області – 200 осіб, найменша у Закарпатській – 4.

Налічується 1823 старости, які здійснюють прийом документів для призначення усіх видів соціальної підтримки, з яких найменше теж має Закарпатська область – 9 старост, проте найбільшу кількість має Житомирська область, в якій налічується – 257 старост.

За даними ПФУ, створення віддалених робочих місць Пенсійним фондом для послуг у сфері пенсійного забезпечення має – 583 ОТГ, а в яких соціальні послуги надають інші комунальні установи (районні/міські), за укладеними угодами має – 621 ОТГ.

Далі ми спостерігаємо, що 331 комунальна установа надає соціальні послуги, засновниками яких є ОТГ, з них найменше знову має Закарпатська область – 3, найбільше Житомирська область – 44.

Таблиця 2.1 Розвиток соціальних послуг в об'єднаних територіальних громадах України, станом на 10.10.2019 р.*

Область	Кількість ОТГ	Здійснення в ОТГ прийому документів для призначення усіх видів соціальної підтримки		Створення віддалених робочих місць Пенсійним фондом для послуг у сфері пенсійного забезпечення (кількість ОТГ)*	Розвиток соціальних послуг				Виконання повноважень з контролю за додержанням законодавства пропрацю та зайнятість населення**		Захист прав дітей у виконавчих органах міських, сільських, селищних рад ОТГ	
		К-ть осіб, які виконують функції	К-ть старост, які виконують функції		К-ть спеціалістів у штатному розписі виконкомів ОТГ, до повноважень яких належить здійснення соціальної роботи, надання соціальних послуг	К-ть фахівців із соціальної роботи у штаті ком-х закладів, що надають соціальні послуги	К-ть комунальних установ, що надають соціальні послуги, засновниками яких є ОТГ	К-ть ОТГ, в яких соціальні послуги надають інші комунальні установи (районні/міські), за укладеними угодами	К-ть ОТГ, що прийняли рішення про створення посади інспектора праці чи покладення повноважень на існуючу посаду	К-ть інспекторів праці ОТГ	створено служб у справах дітей	К-ть посадових осіб, на яких покладено відповідні обов'язження (у разі створення Служб)
Вінницька	42	0	37	27	37	47	14	32	23	20	11	54
Волинська	51	107	85	27	55	400	19	31	28	28	3	32
Дніпропетровська	62	169	67	48	124	115	11	71	29	20	25	38
Донецька	11	66	37	4	40	43	6	10	10	16	9	2
Житомирська	55	228	257	44	200	234	44	14	16	14	16	40
Закарпатська	6	7	9	3	0	16	3	3	5	5	3	4
Запорізька	48	118	50	36	90	89	28	26	25	24	8	32
Івано-Франківська	32	82	65	27	37	10	18	8	13	8	8	20
Київська	22	127	87	26	41	29	8	15	12	12	6	11
Кіровоградська	21	29	22	11	32	28	11	13	4	4	9	11
Луганська	17	41	37	13	8	200	8	5	7	7	5	5
Львівська	40	49	58	36	33	24	12	28	38	42	4	20
Миколаївська	41	13	13	24	103	178	6	36	7	5	2	10
Одеська	32	34	56	17	41	14	4	29	11	12	5	39
Полтавська	47	93	89	22	30	47	15	47	22	14	4	13
Рівненська	36	91	53	16	40	32	13	19	10	12	4	12
Сумська	36	197	59	33	46	50	18	21	19	18	16	15
Тернопільська	49	156	200	31	56	130	10	54	5	5	1	23
Харківська	19	81	70	10	173	236	12	12	5	5	14	2
Херсонська	31	72	51	24	28	124	14	13	18	6	6	24
Хмельницька	47	85	198	35	155	43	15	23	25	28	0	3
Черкаська	57	69	143	22	49	31	8	52	17	8	13	24
Чернівецька	35	102	64	28	58	8	9	32	23	3	3	20
Чернігівська	45	30	16	19	32	109	25	27	27	9	22	18
Всього	882	2136	1823	583	1508	2237	331	621	399	325	197	472

* - за даними ПФУ

** - за даними Держпраці

Наведені дані не враховують ОТГ, в яких відбулися перші вибори 30.06.2019

За даними Держпраці виконання повноважень з контролю за додержанням законодавства про працю та зайнятість населення, прийняли рішення про створення посади інспектора праці чи покладення повноважень на існуючу посаду – 399 ОТГ, в яких створено 325 посад інспектор праці ОТГ.

Для захисту прав дітей у виконавчих органах міських, сільських, селищних рад ОТГ, створено 197 служб та 472 посадові особи, на яких покладено відповідні повноваження (у разі не створення Служб).

Підсумовуючи вище сказане, ми бачимо, що позитивну динаміку, що до надання соціальних послуг має Житомирська, Дніпропетровська, Волинська, Київська, Сумська і Тернопільська області, проте Запорізька та Луганська мають тенденцію до зниження.

Слід зазначити, що в активізації процесів децентралізації соціальних послуг в ОТГ України активну роль відіграють міжнародні донори. Так, наприклад проєкт «Надання соціальних послуг в громаді» (Одеська та Тернопільська області). Угодою про грант № TFOA8367 від 27 вересня 2018 року Японський фонд соціального розвитку (JSDF) через Міжнародний банк реконструкції та розвитку надав Урядові України грант на впровадження проєкту „Надання соціальних послуг в громаді”. Відповідно до Угоди про грант відповідальним за впровадження проєкту від Уряду України є Український фонд соціальних інвестицій. Сума гранту – 2850,0 тис. дол. США. Термін реалізації проєкту: грудень 2018 – жовтень 2022 рр.

Метою проєкту є надання підтримки об'єднаним територіальним громадам Одеської та Тернопільської областей для посилення їх спроможності у забезпеченні мешканців якісними соціальними послугами, підвищення доступу до соціальної та комунальної інфраструктури громади, поліпшення охоплення послугами вразливих груп населення (літніх людей, інвалідів, сімей, що знаходяться у складних життєвих обставинах). Проєкт сприятиме впровадженню пілотних моделей надання соціальних послуг у громадах шляхом розвитку соціальних послуг у 30 об'єднаних громадах найбільш вразливих районів Одеської та Тернопільської областей. Крім того, у рамках проєкту на

рівні громад будуть фінансуватись мікропроекти для покращення охоплення соціальними послугами вразливих груп населення, органи місцевого самоврядування/місцевої влади зможуть забезпечити надання жителям високопріоритетних послуг, визначених відповідно до попиту через залучення різних надавачів, включаючи організації громадянського суспільства, приватних та державних надавачів послуг. При цьому, вони зможуть розширити коло надавачів послуг за межі існуючих державних установ та навчитися замовляти послуги у недержавних надавачів, якщо це буде прийнятно [23].

У Львівській області облдержадміністрація у партнерстві з благодійною організацією «Львівська освітня фундація» та благодійним фондом «Майбутнє для громади» та службою у справах дітей облдержадміністрації розпочало навчально-грантову програму «Громада для сім'ї: створення соціальних послуг в ОТГ» для громад Львівської області. Мета програми: забезпечення громади інструментами, що необхідні при створенні конкретної соціальної послуги для мешканців громади (сімей, дітей, літніх людей). Громади отримують змогу розробити та реалізувати проєкт створення конкретної соціальної послуги та взяти участь у конкурсі проєктних заявок на отримання гранту до 100 тисяч гривень на втілення ідеї [24].

Сатанівська селищна рада реалізує проєкт «Створення Центру надання соціальних послуг в Сатанівській ОТГ» за кошти безповоротної фінансової допомоги в межах реалізації проєкту «Громада для людини: підвищення компетентності громад для розвитку соціальних послуг» в рамках Договору про співпрацю між Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH та Міжнародною благодійною організацією «Партнерство «Кожній дитині» та селищного бюджету [25].

На жаль в Миколаївській області не реалізуються такі проєкти.

В подальшому дослідженні проаналізуємо особливості надання соціальних послуг в Радсадівській об'єднаній територіальній громаді.

До об'єднаної громади з центром в селищі Радісний Сад входять 5 сіл та 1 селище із загальною кількістю населення 5014 осіб (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 Розподіл кількості населення по населених пунктах громади

Назва населеного пункту	Населення, осіб (станом на 01.01.2019 р.)
Радісний сад	1790
Новобогданівка	1100
Зарічне	570
Стара Богданівка	480
Козирка	1250
Михайлівка	11

В Радсадівській об'єднаній територіальній громаді соціальні послуги надаються через Відділ надання соціальних послуг, в якому працює фахівець із соціальної роботи. *Робота що здійснюється фахівцем із соціальної роботи:*

- виявлення сімей, дітей та молоді, які перебувають у складних життєвих обставинах та потребують надання їм соціальних послуг;
- організація своєчасної допомоги сім'ям, дітям та молоді шляхом взаємодії із структурними підрозділами виконавчого апарату Радсадівської об'єднаної територіальної громади та Миколаївської районної державної адміністрації, навчальними та дошкільними закладами, закладами та відділеннями охорони здоров'я, внутрішніх справ, громадських об'єднань, фондів тощо;
- здійснення соціального супроводу сімей, дітей та молоді, які перебувають у складних життєвих обставинах і потребують сторонньої допомоги після набуття відповідних повноважень;
- забезпечення координації та взаємодії сім'ї, яка перебуває у складних життєвих обставинах, кожного з її членів із суб'єктами соціальної роботи до повного вирішення їх проблем, надання їм послуги з інформування та консультування;
- здійснення соціальної роботи із сім'ями, які опинилися у складних життєвих обставинах та в яких: батьки ухиляються від виконання батьківських обов'язків чи виконують їх неналежним чином, що зумовлено проблемами стану здоров'я (залежностей) тощо; батьки не мають можливості забезпечити

належного утримання, виховання та догляду за дитиною, у тому числі, в яких батьки є безробітними; сім'ями або самотніми матеріями, які мають ризик відмовитися забрати дитину з пологового відділення або іншого медичного закладу; сім'ями, в яких виховуються діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування або тимчасово влаштовані діти, які залишилися без піклування батьків або осіб, що їх замінюють; триває процес розлучення батьків, вирішення спорів між батьками щодо місця проживання дітей та способів і участі батьків, які розлучилися, у вихованні дітей; батьки є трудовими мігрантами та з сім'ями, діти в яких виховуються в інтернатних закладах; одна або декілька дітей вилучені за рішенням суду без позбавлення батьків батьківських прав та сім'ї, в яких батьки позбавлені батьківських прав відносно своїх дітей і існують юридичні підстави ініціювати поновлення батьків у правах; батьки або один із них чи діти або одна із них мають інвалідність; проживають діти до встановлення ВІЛ-статусу, один із членів сім'ї має позитивний ВІЛ-статус або один із членів сім'ї страждає на хворобу, зумовлену ВІЛ; вчиняється насильство або існує реальна загроза його вчинення; проживають особи, в тому числі діти, які постраждали від торгівлі людьми; проживають особи (у тому числі діти), звільнені з установ виконання покарань, засуджені без позбавлення волі, перебувають під слідством чи на обліку, як правопорушники; діти вчасно не приступили до навчання тощо.

Відповідно до своїх завдань фахівець:

- виявляє сім'ї, які потребують соціальної підтримки з боку держави;
- проводить оцінку потреб дитини, сім'ї та молоді особи, обстеження матеріально-побутових умов сім'ї, визначає планування та методи соціальної роботи;
- здійснює у разі потреби соціальний супровід (після покладення на фахівця відповідних повноважень) та надання соціальних послуг, зокрема:
- забезпечує надання необхідних соціальних послуг особам, які зазнали жорстокості та насильства, постраждали від торгівлі людьми;

- забезпечує соціальну підтримку ВІЛ-інфікованих дітей, молоді та членів їх сімей;
- здійснює заходи із соціального патронажу осіб, які відбували покарання у вигляді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк, у тому числі за повідомленням установ виконання покарань;
- здійснює соціальну та психологічну адаптацію дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб з їх числа з метою підготовки до самостійного життя;
- інформує сім'ї, дітей та молодь про можливість отримання інших видів соціальної допомоги і послуг;
- проводить у сім'ях, серед дітей та молоді за місцем проживання інформаційно-просвітницьку роботу, спрямовану на формування стандартів позитивної поведінки, здорового способу життя шляхом розповсюдження соціальної реклами і проведення консультацій;
- перенаправляє членів сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах та потребують соціальних послуг чи різних видів допомоги, до відповідних закладів, установ та організацій (різних форм власності та господарювання);
- готує питання на розгляд Комісії з питань захисту прав дітей (у разі порушення прав дитини);
- здійснює заходи, розповсюджує інформаційні матеріали з питань пропагування сімейних форм виховання та соціального захисту населення.

РОЗДІЛ 3

СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В РАДСАДІВСЬКІЙ ОБ'ЄДНАНІЙ ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ

Вважаємо, що одним із стратегічним орієнтиром удосконалення системи надання соціальних послуг в Радсадівській об'єднаній територіальній громаді є визначення її як однією із стратегічних цілей розвитку громади. У 2020 р. закінчується термін реалізації діючої Стратегії розвитку громади.

Тому наразі створена робоча група щодо розробки проєкту Стратегії розвитку Радсадівської сільської об'єднаної територіальної громади на 2021-2024 рр. Нами було запропоновано визначити 3-тю стратегічну ціль – Покращення послуг, які надаються в громаді (табл. 3.1).

Дослідивши систему надання послуг в Радсадівській об'єднаній територіальній громаді, нами визначено дві моделі системи надання соціальних послуг:

п

друга – інтегрована система соціальних послуг.

М

е

т

о

ю

ф

у

н

к

ц

Таблиця 3.1 Покращення послуг, які надаються в громаді

Оперативна ціль 3.3	Пріоритетні напрями досягнення	Основні завдання і проєкти за
---------------------	--------------------------------	-------------------------------

о

н

	оперативних цілей	оперативними цілями
Покращення якості соціальних послуг	3.3.1. Створити і забезпечити актуалізацію реєстру соціальних послуг і бази даних осіб, які потребують їх надання.	Розробити Концепцію розвитку соціальних послуг
	3.3.2. Створити мережу будинків сімейного типу і забезпечити розвиток сімейних форм виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.	Забезпечити відкритість і загальну доступність інформації про соціальні послуги, які надаються на території громади (у т.ч. не комунальними закладами)
	3.3.3. Розширити перелік соціальних послуг для різних категорій населення.	Запровадити систему виявлення потреб мешканців у соціальних послугах, які не надаються на території ОТГ (за допомогою анкетування, скриньки пропозицій тощо)
		Удосконалити систему соціально-побутового обслуговування одиноких непрацездатних громадян похилого віку та людей з особливими потребами
		Сприяти підвищенню кваліфікації та навчанню співробітників соціальних установ щодо новітніх методик надання соціальних послуг та роботи з клієнтами
		Забезпечити соціальним житлом дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування
		Забезпечити систематичне оцінювання потреб сімей і дітей, що перебувають у складних життєвих обставинах, та соціальну підтримку таких сімей і дітей
Налагодити роботу з населенням щодо відповідального материнства і батьківства та захисту прав дитини		
	Вивчити потребу населення у платних соціальних послугах, розробити Положення про надання платних послуг, в якому передбачити перелік соціальних послуг, що надаються за плату, тарифи на платні послуги, порядок розрахунків тощо; провести інформаційну роботу серед населення.	

Рисунок 3.1 – Структура Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг Радсадівській об'єднаній територіальній громаді»

Основним завданням Відділення денного перебування є:

виявлення осіб, які мають часткове порушення рухової активності, частково не здатні до самообслуговування та не мають медичних протипоказань для перебування в колективі та потребують соціально-побутової і психологічної адаптації;

надання безкоштовних соціальних послуг з метою усунення обмежень життєдіяльності, запобігання виникненню та розвитку можливих захворювань особи, використання ефірних масел та фіточаїв з метою підтримки здоров'я особи та лікувальних цілей, соціальної незалежності, відновлення знань, вмінь та навичок з орієнтування в домашніх умовах, ведення домашнього господарства, самообслуговування, поведінки у суспільстві, сприяння розвитку різнобічних інтересів і потреб осіб, організації дозвілля і відпочинку.

Відділення денного перебування надає такі **послуги**: соціальна адаптація; денний догляд, згідно вимог Державного стандарту денного догляду.

Основним завданням відділення Соціальної допомоги є надання соціальних послуг громадянам, які не здатні до самообслуговування у зв'язку з частковою втратою рухової активності (мають 3, 4 і 5 групу рухової активності) і потребують сторонньої допомоги, соціального обслуговування (надання соціальних послуг) в домашніх умовах згідно з медичним висновком.

Відділення соціальної допомоги вдома надає відповідно до державних стандартів соціальних послуг такі **послуги**: догляд вдома; паліативний/хоспісний догляд.

Головною метою роботи Відділення **підтримки сімей в складних життєвих обставинах** є соціальна підтримка сімей, осіб, які опинилися у складних життєвих обставинах.

Відділення надає наступні види **послуг**:

- соціальний супровід сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах;
- соціальна інтеграція та реінтеграція бездомних осіб;
- кризове та екстренне втручання;
- консультування;
- соціальна профілактика;
- організовує надання на платній та безоплатній основі перукарських послуг, послуг з надання технічних та інших засобів реабілітації, ремонту та пошиву одягу, послуг з ремонту вікон, дверей, дрібного ремонту квартир (будинків), парканів, взуття, розпилювання дров, косіння трави, послуги з прання одягу та білизни.

Основним видом діяльності Відділення *стаціонарного догляду для постійного або тимчасового перебування* є забезпечення постійного або тимчасового проживання, повне державне утримання одиноких громадян похилого віку, інвалідів (які досягли 18-річного віку), хворих (з числа осіб працездатного віку на період до встановлення їм групи інвалідності, але не більш як чотири місяці), які відповідно до висновку лікарсько-консультаційної комісії закладу охорони здоров'я за станом здоров'я не здатні до

самообслуговування, потребують постійного стороннього догляду та допомоги, стаціонарного догляду, соціально-побутових, соціально-медичних та інших.

Головним завданням відділення *Реабілітаційний центр для дітей з інвалідністю* є соціальна реабілітація та адаптація дітей з інвалідністю та членів їх родин з метою їх наступної інтеграції в дитячі колективи дошкільних установ та загальноосвітніх шкіл.

Відділення надає наступні види **послуг**: психологічна реабілітація; педагогічна реабілітація; професійна орієнтація; медичний супровід.

Інтегрована система соціальних послуг – це приєднання до ЦНАПу соціальні послуги (людина приходять в одну будівлю, але отримує весь комплекс послуг). Прийом має здійснювати соціальний менеджер, який оцінює потребу, консулює, складає індивідуальний план.

Завдання соціального менеджера – планування, організація, координація, оцінювання потреб у соціальних послугах, моніторинг здійснення соціальної роботи, надання соціальних послуг у територіальній громаді. Соціальний менеджер:

- має виявляти дітей, сім'ї з дітьми, осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах; проводить оцінку їхніх потреб та, відповідно до них, планує й надає соціальні послуги, а також представляє інтереси отримувачів соціальних послуг в установах та організаціях;

- бути соціальним помічником сім'ї/особи, допомагає справитися з життєвими труднощами, мотивує та підтримує на шляху до подолання складних життєвих обставин;

- відігравати важливу роль у виявленні випадків ухилення батьками або особами, які їх замінюють, від виконання своїх обов'язків з виховання дитини, жорстокого поводження з дитиною, домашнього насильства;

- покликаний своєчасно попередити загрозу життю і здоров'ю дитини, інших членів сім'ї, забезпечити залучення необхідних установ, організацій, закладів до своєчасного реагування та надання допомоги.

Щоб забезпечити якісними послугами усіх членів громади, та зрозуміти, що потрібно створювати, щоб охопити усіх, хто їх потребує необхідно:

- розробити соціальний паспорт громади. Для цього треба виявити основні цільові групи: хто є споживачами послуг і які вони. Треба вивчати потреби кожної групи, при цьому відрізняючи від них проблеми (нарко, алкозалежна чи просто сім'я у СЖО). Бо саме знання потреб надає можливість усунути проблеми;

- зробити аналіз наявних надавачів, тобто, тих, хто може забезпечити медичні, соціальні, освітні послуги, а також - послуги в областях культури і спорту. Зробивши це, варто зіставити наявних надавачів на наявних отримувачів, що висвітлить картину того, яка група мешканців ще є не охопленою послугами належної якості;

- в громадах добре знають ті сім'ї, які віддали своїх дітей до інтернатів по заяві батьків, та обставини, в яких вони живуть. Отже, про кожну сім'ю в громаді знають, чи варто повертати дітей назад. Бо повернення обов'язково має відбуватися в безпечне середовище. Тобто треба або допомогти сім'ї задовольнити її потреби, щоб вона могла прийняти дитину назад і їй там було безпечно, або - позбавити батьків прав і влаштувати дитину в сімейну форму виховання, які також треба створювати в громадах;

- здійснювати систематичне навчання відповідних фахівців. Забезпечити їм доступ та відвідування семінарів та інших форм навчання. Або такі послуги можна купити у громадських організацій. А визначити, скільки і яких фахівців соціальної роботи потребує громада, варто, виходячи з попереднього аналізу.

Вважаємо, що запропоновані нами заходи допоможуть адаптуватися Радсадівській об'єднаній територіальній громаді до нових умов, які передбачені Законом України «Про соціальні послуги» та забезпечити якісними послугами усіх членів громади.

ВИСНОВКИ

У науковій роботі на підставі проведених теоретичних та емпіричних досліджень розроблено наукові засади і практичні рекомендації щодо розвитку соціальних послуг в Радсадівській об'єднаній територіальній громаді, які відображають вирішення задач відповідно до поставленої мети:

1. Соціальні послуги – це комплекс заходів, що надаються людині, яка потрапила у складні життєві обставини та не може їх подолати самотійно.

2. Важливо розмежовувати соціальні та адміністративні послуги, зокрема адміністративні послуги соціального характеру. основна відмінність адміністративної та соціальної послуги полягає в тому, що результатом адміністративної послуги є певний адміністративний акт, що встановлює права та обов'язки особи. Водночас у результаті надання соціальної послуги особа отримує матеріальну допомогу та соціальне обслуговування.

3. Нами визначені основні нововведення, що вступили у силу з 1 січня 2020 р. (базові соціальні послуги; демонополізація ринку; обов'язкове надання соціальних послуг; ведення випадку; реєстр соціальних послуг, класифікатор соціальних послуг).

4. Система надання соціальних послуг - це правова основа, принципи, способи і форми надання соціальних послуг, сукупність суб'єктів, що взаємодіють на всіх етапах організації надання соціальних послуг. Вона базується на законодавчих актів, які регулюють особливості соціального захисту та надання соціальних послуг різним категоріям громадян.

6. Найбільша кількість об'єднаних територіальних громад зареєстровано в Дніпропетровській (62), Черкаській (57) та Житомирській (55) областях. Найменша – у Харківській (19), Донецькій, Кіровоградській (11) та Закарпатській (6) областях. 331 комунальна установа надає соціальні послуги, засновниками яких є ОТГ, з них найменше має Закарпатська область – 3, найбільше – Житомирська область – 44. Позитивну динаміку, що до надання соціальних послуг має Житомирська, Дніпропетровська, Волинська, Київська,

Сумська і Тернопільська області, проте Запорізька та Луганська мають тенденцію до зниження.

7. В активізації процесів децентралізації соціальних послуг в ОТГ України активну роль відіграють міжнародні донори (Японський фонд соціального розвитку (JSDF), Міжнародний банк реконструкції та розвитку, Deutsche Gesellschaft fur Internationale Zusammenarbiet (GIZ) GmbH, Міжнародна благодійна організація «Партнерство «Кожній дитині»).

8. В роботі проаналізовано систему надання соціальних послуг в Радсадівській об'єднаній територіальній громаді. Встановлено, що одним із стратегічним орієнтиром удосконалення системи надання соціальних послуг в Радсадівській об'єднаній територіальній громаді є визначення її як однією із стратегічних цілей розвитку громади. В рамках проекту Стратегії розвитку Радсадівської сільської об'єднаної територіальної громади на 2021-2024 рр. нами було запропоновано визначити 3-тю стратегічну ціль – Покращення послуг, які надаються в громаді. У роботі визначено пріоритетні напрями досягнення оперативних цілей та основні завдання і проекти за оперативними цілями.

9. Дослідивши систему надання послуг в Радсадівській об'єднаній територіальній громаді, нами визначено дві моделі системи надання соціальних послуг: перша – це створення Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг Радсадівській об'єднаній територіальній громаді»; друга – інтегрована система соціальних послуг. В роботі обґрунтована кожна з них.

10. З метою забезпечення якісними послугами усіх членів громади, та зрозуміти, що потрібно створювати, щоб охопити усіх, хто їх потребує необхідно розробити соціальний паспорт громади. Для цього треба виявити основні цільові групи: хто є споживачами послуг і які вони. Треба вивчати потреби кожної групи, при цьому відрізняючи від них проблеми (нарко, алкозалежна чи просто сім'я у СЖО). Бо саме знання потреб надає можливість усунути проблеми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96_%D0%BF%D0%BE%D1%81%D0%BB%D1%83%D0%B3%D0%B8
2. Режим доступу: <https://iser.org.ua/news/v-kozhnii-gromadi-povinen-buti-svii-sotsialnii-pratsivnik-eksperti>
3. Режим доступу: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BE%D1%86%D0%B8%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%D1%8F_%D1%83%D1%81%D0%BB%D1%83%D0%B3%D0%B0
4. Закон України „Про соціальні послуги” № 2671-VIII, який вступив в дію 01.01.2020 року
5. Закон України «Про адміністративні послуги», №5203-VI від 06.06.2012
6. Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/>
7. Режим доступу: <https://usif.ua/project/16>.
8. Режим доступу: <https://busk-rda.gov.ua/8-news/5790>.
9. Режим доступу: <https://satanivska-gromada.gov.ua/realizaciya-grantovogo-proektu-20-50-02-11-07-2019/>
10. Закон України „Про соціальну роботу з сім’ями, дітьми та молоддю” № 2558-III від 21 червня 2001 року
11. Закон України „Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії” № 2017-III від 5 жовтня 2000 року
12. Закон України „Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні” № 3721-XII від 16 грудня 1993 року
13. Закон України „Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні” № 875-XII від 21 березня 1991 року

14. Закон України „Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи” № 796-XII від 28 лютого 1991 року

15. Закон України „Про основи соціального захисту бездомних громадян і безпритульних дітей” № 2623-IV від 2 червня 2005 року

16. Закон України „Про соціальну адаптацію осіб, які відбували покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк” № 1104-IV від 10 липня 2003 року

17. Закон України „Про запобігання захворюванню на синдром набутого імунodefіциту (СНІД) та соціальний захист населення” № 2861-VI від 23 грудня 2010 року

18. Закон України „Про реабілітацію інвалідів в Україні” № 2961-IV від 6 жовтня 2005 року

19. Закон України „Про попередження насильства в сім’ї” № 2789-III від 15 листопада 2001 року

20. Закон України „Про охорону дитинства” № 2402-III від 26 квітня 2001 року

21. Закон України „Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім’ям”.№ 1768-III від 1 червня 2000 року

22. Закон України “Про місцеве самоврядування в Україні” № 280/97-ВР від 21 травня 1997 року

23. Закон України “Про місцеві державні адміністрації” № 586-XIV від 9 квітня 1999 року

24. Бюджетний кодекс України (глави 47-53, 63, 82) № 2456-VI від 8 липня 2010 року

25. Господарський кодекс України № 436-IV від 16 січня 2003 року

ДОДАТКИ

Таблиця 1.2 Класифікація соціальних послуг

Відповідно до мети	За типами	За місцем надання	Від строку надання	Базові
Соціальна профілактика – запобігання виникненню складних життєвих обставин та/або потраплянню особи/сім'ї в такі обставини	Прості – не передбачають надання постійної або систематичної комплексної допомоги (інформування, консультування тощо)	За місцем проживання/перебування отримувача соціальних послуг (вдома)	Екстрено (кризово) – невідкладно (протягом доби) у зв'язку з обставинами, що загрожують життю та/або здоров'ю отримувача соціальних послуг	- догляд вдома, денний догляд; - підтримане проживання; - соціальна адаптація; - соціальна інтеграція та реінтеграція
Соціальна підтримка - сприяння подоланню особою/сім'єю складних життєвих обставин	Комплексні – передбачають узгоджені дії фахівців з надання постійної або систематичної комплексної допомоги (догляд, виховання тощо)	У приміщенні надавача соціальних послуг: стаціонарно; напівстаціонарно;	Постійно - не менше одного разу на місяць протягом більше одного року	– надання притулку; – екстрене (кризове) втручання; –консультування; соціальний супровід
Соціальне обслуговування - мінімізацію для особи/сім'ї негативних наслідків складних життєвих обставин, підтримку їх життєдіяльності, соціального статусу та включення у громаду	Комплексні спеціалізовані – надаються певній категорії отримувачів соціальних послуг (ВІЛ-інфікованим особам, особам із залежністю від психотропних речовин та іншим)	За місцем перебування отримувача соціальних послуг поза межами місця проживання та приміщення надавача соціальних послуг, у тому числі на вулиці.	Тимчасово - не менше одного разу на місяць протягом до одного року	представництво інтересів; посередництво (медіація); соціальна профілактика; натуральна допомога
	Допоміжні – надаються у вигляді		Одноразово	фізичний супровід осіб з інвалідністю, які мають

	натуральної допомоги (продукти харчування тощо).		<p>порушення опорно-рухового апарату та пересуваються на кріслах колісних, порушення зору; переклад жестовою мовою; догляд та виховання дітей в умовах, наближених до сімейних; супровід під час інклюзивного навчання; інформування</p>
--	--	--	--

Джерело: побудовано автором за [4]